

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi

Erzincan Law Review

Cilt/Vol: 26 Sayı/No: 1 Haziran/June 2022

**E. 2019/115 Numaralı Anayasa Mahkemesi Kararının
İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak
İlkesinin Uygulanışı Bakımından Değerlendirilmesi***

Evaluation of the Constitutional Court Decision Numbered
E:2019/115 in terms of the Application of the Principle of Procedu-
ral Vested Rights in Administrative Procedure Law

Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL **

Arş. Gör. Fatma OTKAN ***

ÖZ

Medeni yargılama hukuku kökenli usuli kazanılmış hak ilkesi, Danış-
tay içtihatlarıyla da kabul edilmiş ve idari yargılama hukukunda uygulan-
maya başlanmıştır. Söz konusu ilke, idari yargılama hukukunun özellikle-

* Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç. Dr. Müzeyyen Eroğlu Durkal danışmanlığında Fatma Otkan tarafından yürütülen “İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak” adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı.
E-posta: meroglu@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0002-5341-3613.

*** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı.
E-posta: fatmaotkan@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3141-70007.

**Makale Bilgisi/Article Info: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş/Received: 13.04.2022 / Kabul/Accepted: 26.04.2022.**

Atıf/Cite as: Müzeyyen Eroğlu Durkal/Fatma Otkan, “E. 2019/115 Numaralı Anayasa Mahkemesi Kararının İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak İlkesinin Uygulanışı Bakımından Değerlendirilmesi”, EBYÜ-HFD, C. 26, S. 1, Haziran 2022, (93-121).

rine uygun olmadığı yönünde eleştirilmişse de bir süre içtihatlarla uygulandıktan sonra İYUK 50/4. madde hükmü ile kanuni bir dayanağa kavuşturulmuştur. Usuli kazanılmış hak ilkesinin uygulanışına yönelik eleştiriler, ilkenin kanuni dayanağı olan İYUK 50/4. madde hükmü üzerinde de devam etmiştir. İtiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi'nin önüne götürülen İYUK 50/4. madde hükmüne ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu 2019/115 Esas numaralı karar, usuli kazanılmış hak ilkesinin uygulanışına ilişkin bazı hususları açıklığa kavuşturarak Danıştay uygulamasına yön vermiş gözükmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin usuli kazanılmış hak ilkesi kapsamında İYUK 50/4. madde hükmüne ilişkin yorumları usuli kazanılmış hak ilkesinin, idari yargılama hukukunda ne şekilde uygulanması gerektiğinin açıklığa kavuşturulması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Usuli Kazanılmış Hak, İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak İlkesi, Anayasa Mahkemesi Kararı, İYUK 50/4. Madde Hükmü, Mahkeme Kararlarına Karşı Güvenin Korunması, Adil Yargılanma Hakkı, Hukuki Güvenlik ve Belirlilik, Usul Ekonomisi.

ABSTRACT

The principle of procedural vested rights, which originated in civil procedure law, was also accepted by the case law of the Council of State and started to be implemented in administrative procedure law. Although the principle was criticized as not being compatible with the characteristics of the administrative procedure law, it was given a legal basis with the provision of article 50/4 of the İYUK, after being implemented for a while with the procedure. Criticisms regarding the implementation of the principle of procedural vested rights continued on the provision of article 50/4 of the İYUK, which is the legal basis of the principle. The decision of the Constitutional Court with the number 2019/115 regarding the provision of article 50/4 of the İYUK, which was brought before the Constitutional Court by appeal, seems to have given direction to the implementation of the Council of State by clarifying some issues regarding the implementation of the principle of procedural vested rights. The interpretations of the Constitutional Court on the provision of article 50/4 of the İYUK within the scope of the principle of procedural vested rights are important in terms of clarifying how the principle of procedural vested right should be applied in administrative procedure law.

Keywords: Procedural Vested Rights, Principle of Procedural Vested Rights in Administrative Procedure, Constitutional Court Decision, İYUK

50/4 Rule, Protection of Confidence Against Court Decisions, Right to Fair Trial, Legal Security and Certainty, Procedural Economy.

GİRİŞ

Türk hukukuna özgü olan usuli kazanılmış hak ilkesi, ilk defa Yargıtay içtihatlarıyla ortaya çıkmış ve medeni yargılama hukukunda gelişim göstermiştir. Bazı usuli sorunların çözümü amacıyla geliştirilen ilkenin medeni yargılama hukukunda herhangi bir kanuni dayanağı bulunmamaktadır. Söz konusu ilke, ilk olarak bozma kararına uyulmasıyla devam eden yargılamanın kapsam ve sınırını belirlemek ve bu yargılama sürecinde bozma kararının bağlayıcılığını sağlamak için kullanılmıştır. Usuli kazanılmış hak ilkesinin bu işlevindeki amacı; mahkeme kararlarına karşı güveni korumak, hukuki güvenliği ve belirliliği sağlamak, usul ekonomisine uygun bir yargılama gerçekleştirmek, uyuşmazlığı makul sürede kesin hükme bağlamaktır. Kamu düzeni düşüncesiyle kabul edilen ilkeye zamanla çok sayıda istisna getirilmiştir.

Usuli kazanılmış hak ilkesi, idari yargılama hukukunda da nispeten yakın bir tarihte Danıştay içtihatlarıyla kabul edilerek uygulanmaya başlanmıştır. İdari yargılama hukukunda da usuli kazanılmış hak ilkesi mutlak bir şekilde uygulanmamış, gerekli istisnai durumlar öngörülerek esnek bir şekilde uygulama alanı bulmuştur. Bir süre medeni yargılama hukukunda olduğu gibi herhangi bir kanuni dayanağı olmadan içtihatlarla uygulanan söz konusu ilke, 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanunla gerçekleştirilen değişiklikler kapsamında, İYUK (İdari Yargılama Usulü Kanunu)'a getirilen 50/4. madde hükmü ile kanuni bir dayanağa kavuşmuştur. Madde hükmüne göre: “*Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır.*” Hükümde açıkça usuli kazanılmış hak ifadesi geçmemekle birlikte yargı yerlerinde ve doktrinde hükme bu anlam yüklenmiştir.

Medeni yargılama hukuku kökenli usuli kazanılmış hak ilkesinin, re sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu ve idarenin yargısal denetiminin gerçekleştirildiği idari yargılama usulünde uygulanması oldukça tartışılmıştır. Usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda uygulanabilirliği kapsamındaki bu tartışmalar, söz konusu ilke İYUK 50/4. madde hükmü ile kanuni dayanağa kavuştuktan sonra da devam etmiştir. Özellikle madde hükmünün mutlak bir dille düzenlenmiş olması, usuli kazanılmış hak ilkesine ilişkin istisnaların uygulanıp uygulanmayacağı noktasında tereddütlere sebep olmuştur. Bu tereddütler neticesinde, İYUK

50/4. madde hükmü, Danıştay 13. Dairesi tarafından itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi önüne götürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi 19.08.2020 tarih ve E. 2019/115, K. 2020/31 numaralı kararında usuli kazanılmış hak ilkesi ile ilgili genel açıklamalar yaparak söz konusu ilkenin Danıştay tarafından nasıl uygulandığına ilişkin bilgiler vermiştir. Yüksek Mahkeme devamında usuli kazanılmış hak ilkesinin kanuni dayanağı olan İYUK 50/4. madde hükmünün hangi hallerde uygulama alanı bulacağına ilişkin önemli tespitlerde bulunarak madde hükmünü amaçsal yorum yöntemiyle ele almış ve nihayetinde söz konusu madde hükmünün Anayasaya aykırı olmadığına oy çokluğuyla karar vermiştir. Yüksek Mahkemenin hem usuli kazanılmış hak ilkesine ilişkin hem de ilkenin kanuni dayanağı olan İYUK 50/4. madde hükmüne ilişkin tespitleri ilkenin idari yargılama hukukundaki uygulaması bakımından önemlidir. Bu çalışmada İYUK 50/4. madde hükmünün Anayasaya aykırılık incelemesinin gerçekleştirildiği E. 2019/115 numaralı Anayasa Mahkemesi kararı ele alınmak suretiyle bu kararın Danıştay'ın usuli kazanılmış hak ilkesine ilişkin içtihatlarına etkisi üzerinde durulacaktır.

I. USULİ KAZANILMIŞ HAK

A. Tanım

Usuli kazanılmış hak kavramı, benzerine karşılaştırmalı hukukta rastlanılmayan, Türk hukukuna özgü bir kavramdır¹. Söz konusu kavram Yargıtay içtihatlarıyla oluşturulmuş² ve ilk defa medeni yargılama hukukunda uygulama alanı bularak bu yargılama hukuku dalında gelişim göstermiştir.

Usuli kazanılmış hak kavramı genel olarak şöyle tanımlanmaktadır: *“Bir davada, mahkemenin veya tarafların yapmış olduğu bir usul işlemi*

¹ Metin **Tuluay**, “Usule İlişkin Kazanılmış Hak”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, 1984, s. 61; Murat **Atah**, “Usuli Müktesep Hak Kavramı ve Bozma Kararının Bağlayıcılığı”, Yargıtay Dergisi, C. 44, S. 3, 2018, s. 459.

² Baki **Kuru**, “Usûlî Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)”, Makaleler, Arıkan Yayınları, İstanbul 2006, s. 330; **Tuluay**, s. 61; Ayşe Banu **Şavata Tanverdi**, Medeni Usul Hukukunda Kazanılmış Haklar Özellikle Usuli Kazanılmış Haklar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1993, s. 70.

ile taraflardan birisi lehine(diğeri aleyhine) doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hak”³.

Yargıtay, maddi hukuktaki kazanılmış hak kavramını ödünç alarak⁴ usul hukukunda belirli sorunların çözümü amacıyla böyle bir kavram oluşturmuştur. Kavramın ortaya ilk çıkışında ise bozma kararına uyulmasıyla devam eden yargılama sürecinin kapsam ve sınırını belirlemek, bozma kararının bağlayıcılığını sağlamak⁵ ve özellikle uyma kararından dönülmesine engel teşkil etmek gibi sebeplerin etkili olduğu görülmektedir⁶. Ancak usuli kazanılmış hak, zamanla başkaca usuli sorunlara çözüm amaçlı kullanılır hale gelmiş ve medeni yargılama hukukunda kullanım alanı gittikçe genişlemiştir⁷. Yargıtay, bazı ara kararların bağlayıcılığını sağlamak ve taraflardan birinin, aleyhine olan bilirkişi raporuna itiraz etmemesi durumunda bilirkişi raporu lehine olan taraf bakımından kesinleşmesini sağlamak için de usuli kazanılmış hak kavramına başvurmuştur⁸. Usuli kazanılmış hak ilkesinin yaygın olarak kullanıldığı şekli, ilk ortaya çıkış sebebi de olan bozma kararına uyulmasıyla meydana gelen şeklidir. Çalışma kapsamında da söz konusu ilke sadece bu şekli bakımından değerlendirilecek, diğer kullanım çeşitlerine yer verilmeyecektir⁹.

³ Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 5, 6. Baskı, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 4737; Güzin **Akgündüz/Saadettin Saltık**, “Usul Hukukunda Kazanılmış Hak”, TBBD, C. 2, S. 2, 1993, s. 165.

⁴ **Tuluay**, s. 61.

⁵ Orhan **Eroğlu**, “Usuli Kazanılmış Hakkın Sınırlarının Belirlenmesinde Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 6, 2018, s. 167.

⁶ **Akgündüz/Saltık**, s. 167-168; **Tanverdi Şavata**, s. 72.

⁷ Hakan **Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özokes**, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 501; “*Bugün neredeyse usuli her sorunda, her derde deva bir kurum olarak gündeme gelmekte, sadece kanun yolunda değil, yargılamanın farklı kesitlerinde de kullanılmaktadır.*”

⁸ **Kuru**, C. 5, s. 4737-4738; **Tanverdi Şavata**, s. 74; **Akgündüz/Saltık**, s. 165-166; **Atalı**, s. 461-462; **Eroğlu**, s. 170-171.

⁹ İleride değinileceği üzere, idari yargılama hukukunda da usuli kazanılmış hak ilkesi sadece bozma kararından sonra medyana gelen çeşidi bakımından uygulama alanı bulmuş olup henüz diğer çeşitleri bakımından uygulama alanı bulamamıştır. Dolayısıyla idari yargılama hukukunda da usuli kazanılmış hak ilkesi şu aşamada bozma karardan sonra meydana gelen çeşidi bakımından kabul edilmiş durumdadır.

Usuli kazanılmış hak kavramının medeni yargılama hukukunda herhangi bir kanuni dayanağı yoktur. Bu kurum içtihatlarla kabul edilmiş ve günümüze kadar içtihatlarla uygulanagelmıştır¹⁰. Medeni yargılama hukukunda usuli kazanılmış hak kavramının hukuki dayanağını Yargıtay 1959 ve 1960 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararları oluşturmaktadır¹¹. Bu kararlardan 1960 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında usuli kazanılmış hakka ilişkin şu ifadeler yer verilmiştir: “*Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli müktesep hak yahut usule ait müktesep hak denilmektedir. Usul Kanunumuzda bu şekildeki Usule ait müktesep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Temyizün bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamak-tan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar gayesine dahi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait müktesep hak müessesesi; usul kanununun dayandığı ana esaslardandır ve amme intizamıyla da ilgilidir*”¹².

Usuli kazanılmış hak kamu düzenindedir; ancak başta yine kamu düzeni olmak üzere ilkeye zamanla pek çok istisna getirilmiştir¹³. Somut uyuşmazlıkta usuli kazanılmış hakka ilişkin bu istisnalardan biri tespit edilirse, usuli kazanılmış hak ikinci plana atılmakta ve söz konusu istisnaların meydana getirdiği hukuki durum çerçevesinde karar verilmektedir. Bu istisnalar genel itibarıyla şu şekilde sıralanabilir: Görev, bozmaya uymadan sonra yeni bir içtihadı birleştirme kararı verilmiş olması, yeni bir kanun hükmü getirilmiş olması, kesin hüküm, bozmaya uymadan sonra iddia veya savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi, Anayasa Mahke-

¹⁰ **Kuru**, “Usûli Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)”, s. 330; **Akgündüz/Saltık**, s. 166; **Pekcan tez/Atalay/Özkes**, s. 501; **Eroğlu**, s. 167.

¹¹ Yarg. İBK, E. 1957/13, K. 1959/5, 04.02.1959; Yarg. İBK, E. 1960/21, K. 1960/9, 09.05.1960, (www.kazancı.com).

¹² Yarg. İBK, E. 1960/21, K. 1960/9, 09.05.1960, (www.kazancı.com).

¹³ **Pekcan tez/Atalay/Özkes**, s. 503.

mesi'nin iptal kararı, maddi hata, kamu düzenine ilişkin hususlar, bozmaya uymadan sonra feragat, kabul, sulh, resen gözetilmesi gereken hususlar¹⁴.

B. Bozmadan Sonra Meydana Gelen Usuli Kazanılmış Hak

Usuli kazanılmış hakkın bu çeşidi bakımından, bozma kararına uyulmasıyla birlikte bozma lehine olan taraf bakımından usuli kazanılmış hak meydana geldiği kabul edilmektedir. Meydana gelen usuli kazanılmış hak, bozmaya uyan alt derece mahkemesi için de temyiz mercii için de bağlayıcıdır¹⁵.

Bozma lehine olana taraf için meydana gelen usuli kazanılmış hak gereği alt derece mahkemesi, bozma kararına uygun bir yargılama gerçekleştirerek bozma esaslarına uygun bir karar vermek zorundadır. Alt derece mahkemesi, bozma kararına uyduktan sonra bu kararından dönerek ısrar kararı veremeyeceği gibi bozma esaslarından uzaklaşacak nitelikte bir karar da vermez¹⁶. Aynı şekilde temyiz mercii de kendisinin belirlemiş olduğu bozma esaslarıyla bağlıdır ve kural olarak söz konusu bozma kararına aykırı yeni bozma kararı veremez¹⁷. Temyiz merciinin bozma kararına bağlılığı ise bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz edilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Temyiz merciinin, bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesini usuli kazanılmış hak ilkesi gereği, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Ele alınan bu husus usuli kazanılmış hakkın, birinci görünümü olarak ifade edilmektedir. Bozmadan sonra meydana gelen usuli kazanılmış hak-

¹⁴ Usuli kazanılmış hak ilkesinin istisnaları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru**, C. 5, s. 4771-4818.

¹⁵ 09.05.1960 tarihli Yarg. İBK; Saim **Üstündağ**, Medeni Yargılama Hukuku C. I-II, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 1989, s. 721-722; **Kuru**, "Usûlî Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)", s. 331; Necip **Bilge/Ergün Önen**, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1978, s. 671.

¹⁶ **Üstündağ**, s. 721-722; **Kuru**, "Usûlî Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)", s. 331; **Bilge/Önen**, s. 672; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 501.

¹⁷ **Kuru**, "Usûlî Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)", s. 331-333; **Akgündüz/Saltık**, s. 166-168; **Bilge/Önen**, s. 672; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 501.

kın bir de ikinci görünümü vardır. İkinci görünümü ise bozma kararı dışında kalan kısımların kesinleşmesi ve lehine olan taraf için usuli kazanılmış hak teşkil etmesidir¹⁸. Bu görünüm itibarıyla de bozma kararı dışında kalan kısımların kesinleşmesi usuli kazanılmış hak kavramı ile sağlanmakta ve ona dayandırılmaktadır¹⁹.

Sonuç itibarıyla bozmadan sonra meydana gelen usuli kazanılmış hakkın işlevi; bozma kararına uyulmasıyla birlikte devam eden yargılamada bozma kararının bağlayıcılığını sağlamak bu kapsamda hem bozmaya uyan alt derece mahkemesinin bu uyma kararından dönmesine, hem de bozma kararını veren temyiz merciinin bu kararının aksi yönünde karar vermesine engel olmaktır. Usuli kazanılmış hakkın bu işlevi itibarıyla; davaların uzamasını ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek, hukuki istikrarı, belirlilik ve öngörülebilirliği sağlamak, usul ekonomisine uygun bir yargılama gerçekleştirmek amaçlarına hizmet ettiği ifade edilmektedir²⁰.

II. İDARİ YARGILAMA HUKUKUNDA USULİ KAZANILMIŞ HAK İLKESİ

A. Usuli Kazanılmış Hak İlkesinin İdari Yargılama Hukuku Uygulamasına Girişi

İdari yargılama hukukunda 2000’li yıllara kadar usuli kazanılmış hak kavramına ilişkin yargı kararlarında da doktrinde de herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Zira 1982 yılı öncesi dönemde idari yargılama huku-

¹⁸ **Kuru**, “Usûli Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)”, s. 330; **Pekcantez/Atalay/Özekes**, s. 501; **Eroğlu**, s. 167; **Akgündüz/Saltık**, s. 166-168.

¹⁹ 04.02.1959 tarihli Yarg. İBK.

²⁰ Yarg. HGK, E. 2006/4-519, K. 2006/527, 12.07.2006; Yarg. HGK, E. 2014/21-251, K. 2014/374, 19.03.2014; Yarg. HGK, E. 2015/21-1407, K. 2015/1747, 24.06.2015; Yarg. 21. HD., E. 2016/9184, K. 2018/3139, 02.04.2018: “*Bu kurum, davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş, öğretiler kabul görmüş ve usul hukukunun vazgeçilmez, ana ilkelerinden biri haline gelmiştir*”, (www.kazancı.com).

kunda temyiz incelemesi, medeni yargılama hukukuna göre farklılık göstermekteydi²¹. 1982 yılında idari yargılama hukukunda kabul edilen yeni yasal düzenlemelerle birlikte idari yargılama hukukunda da iki dereceli yargılama sistemine geçilmiş, temyiz incelemesi de medeni yargılama hukukundaki temyiz inceleme yöntemine yaklaştırılmıştır²². Eski sistemde bozma kararına ısrar etme hakkı olmayan alt derece mahkemelerine de bozma kararına karşı ısrar etme ve uyma yönünde bir seçim hakkı tanınmıştır²³. 1982 yılı öncesinde idari yargıda temyiz incelemesi ve bozmadan sonra gerçekleştirilen yargılamadaki farklılıklar usuli kazanılmış hak ilkesinin bu dönemde idari yargılama hukukunda kabulü için uygun bir zemin oluşturmamış, bu uygun zemin idari yargılama hukukunda gerçekleştirilen değişikliklerle oluşmuştur. Dolayısıyla idari yargılama hukukunda iki dereceli yargılama sistemine 1982 yılı itibarıyla geçilmesi ve 1982 yılı itibarıyla alt derece mahkemesine, bozma kararına karşı ısrar etme ve uyma yönünde bir seçim hakkı tanınması, usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda uygulanmasında etkili olmuştur²⁴.

Usuli kazanılmış hak ilkesinin kavramsal olarak kullanıldığı ilk karar, tespit edilebildiği kadarıyla, 03.03.2000 tarihli Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu (İDDGK) kararıdır²⁵. Usuli kazanılmış hak ilkesine ilişkin ilk kararda ilkenin idari yargılama hukukundaki kullanım amacı şu şekilde ifade edilmiştir: “*Temyiz incelemesi sırasında, temyiz merciinin,*

21 Uzdem **Akyüz**, “Temyiz Davaları ve Diğer İdari Davalardan Farklılıkları ile Sonuçları”, İdare Hukuku ve İdari Yargı ile İlgili İncelemeler III, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 1986, s. 21.

22 Lütfi **Duran**, “İdari Yargı Adlileşti”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sarıca'ya Armağan, S. 1-3, Y. 3, 1982, s. 57, 74.

23 **Duran**, s. 76. Eski sistemde idari yargılama hukukunda alt derece idari yargı merciinin bozma kararına ısrar etme hakkı bulunmaması medeni yargılama hukuku ile idari yargılama hukuku arasında bozma kararlarının etkisi bakımından önemli bir farklılık ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Bkz. Zehra **Odyakmaz**, Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1993, s. 33; Gürsel **Kaplan**, “İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak”, Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1-2, 2004, s. 256.

24 **Kaplan**, s. 258; İlhami **Öztürk**, “İdari Yargılama Hukukunda Temyiz İncelemesinin Usuli Kazanılmış Haklar Açısından Sınırlandırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, 2008, s. 1037.

25 Sabri **Coşkun/Müjgân Karyağdı**, İdari Yargılama Usulü- Örnek İçtihatlar Yorumlar, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s. 549-552.

aynı kanuni mevzuatla farklı bir sonuca ulaşması, ilk bozma ve buna uyularak verilmiş olan yargı kararının aynı mevzuat karşısında yeniden değerlendirilmesi, taraflar ve uygulama açısından istikrar ve kazanılmış haklar yönünden, aykırı sonuçlar yaratabilecek(tir). İdari Yargılama Usul Kanununda, usuli kazanılmış hak ile ilgili açık bir hüküm olmamakla beraber; İdare Mahkemesince, Danıştay'ın ilgili dairesinin temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu bozma kararına uyulmak suretiyle verilen kararın, Dairesince yeniden temyizden incelenmesi aşamasında yapılacak inceleme, mahkeme kararının bozma kararına uygun olup olmadığı, bir başka anlatımla, bozma kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği, kararın bozma kararı doğrultusunda olup olmadığı konusunda sınırlı olmak durumunda(dır) ”²⁶. Görüldüğü üzere idari yargılama hukukunda usuli kazanılmış hak ilkesi ilk defa, bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinde bir sınır olarak kullanılmıştır. İlkenin idari yargılama hukukundaki uygulama alanı ise çoğunlukla bu işlevi üzerinden devam ettirilmiştir.

Usuli kazanılmış hak ilkesi idari yargılama hukukunda, bozmadan sonraki birinci görünümü itibarıyla uygulanmaktadır. Başka bir ifadeyle, bozma kararına uyan mahkemenin bozma esaslarına uygun karar vermesi ve bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinin bozma esasına uygunlukla sınırlı olarak gerçekleştirilmesi işleviyle uygulanmaktadır²⁷. Usuli kazanılmış hakkın ikinci görünümü olan bozmanın dışında kalan kısımların kesinleşmiş sayılması, Danıştay uygulamasında henüz yer edinmediği gibi doktrinde de usuli kazanılmış hakkın bu görünümü itibarıyla idari yargılama hukukunda uygulanamayacağı ifade edilmiştir²⁸. Dolayısıyla idari yargılama hukukunda usuli kazanılmış hak ilkesi sadece bozma kararından sonra meydana gelen çeşidi kapsamında ve

²⁶ Kararın tam metni için bkz. **Coşkun/Karyağdı**, s. 549-552.

²⁷ Turgut **Candan**, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 1151-1152; Bahtiyar **Akılmaz/Murat Sezginer/Cemil Kaya**, Açıklamalı-İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s. 1716; **Kaplan**, s. 557-558.

²⁸ Bu iddia ise İYUK 49/3. madde hükmüne dayandırılmaktadır. Zira hükme göre Danıştay'ın kısmi bozma kararı vermesi halinde bozmanın dışında kalan ve onanan kısımların gösterileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm gereği Danıştayın bozma kararı dışında kalarak onanan kısmı göstermesi gerektiği için bu kısımların usuli kazanılmış hak değil kesin hüküm niteliğinde olacağı ifade edilmektedir. Bkz. **Kaplan**, s. 269; **Öztürk**, s. 1037.

bu çeşidi bakımından da sadece birinci görünümü itibarıyla uygulama alanı bulmuştur.

03.03.2000 tarihli ilk karardan sonra usuli kazanılmış hak ilkesine başvuru kararlarına bakıldığında da söz konusu ilke, bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinin bozma esasları doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerektiği kabulünü temellendirmek için kullanılmıştır. Örneğin Danıştay İDDGK, 07.04.2011 tarihli kararında usuli kazanılmış hakkı şu şekilde ifade etmiştir: “İlk derece mahkemesinin doğru bularak uyduğu bozma kararı üzerine temyiz yerinin bozma kararı ile benimsediği esaslara aykırı şekilde bozma kararı verememesi anlamına gelen bu ilke, davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş, öğretilerde de kabul görmüştür.”²⁹

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu(VDDGK) ise bir kararında usuli kazanılmış hakla ilişkin şu şekilde açıklamada bulunmuştur: “...bozma kararına uyularak yeniden verilen kararlara karşı yapılan temyiz başvurularında temyiz mercii, ancak bozma kararının gereklerine uygun karar verilip verilmediğini inceleyebilir. Tersine bir kabul, temyiz merciiinin görüşü değiştirmesi, yapısının değişmesi ya da başka nedenlere bağlı olarak yargılama sürecinin tamamlanmasını engeller. Esasen temyiz merciiinin bozma kararına uyulması; dava hakkında taraflardan biri lehine ve diğeri aleyhine hüküm kurulmasını da gerektirmektedir. Yargılama hukuku öğretisinde usuli kazanılmış hak olarak bilinen bu ilke, yargılamada istikrarın sağlanması ve yargı kararlarına güvenin sarsılmasını önlemek amacından doğmuştur. İdari yargılama hukukunda bu konuda açık bir düzenleme aranmasına gerek bulunmadığı gibi usuli kazanılmış hak müessesesinin, usul hukukunun temel esaslarından biri olması nedeniyle idari yargılama hukukunda da geçerli olduğu yadsınamaz.”³⁰

İdari yargılama hukuku doktrininde ise usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda uygulanması gerektiği yönünde görüşler³¹ ço-

²⁹ Danıştay İDDGK., E. 2007/1221, K. 2011/215, 07.04.2011, (www.kazancı.com).

³⁰ Danıştay VDDGK., E. 2011/236, K. 2011/582, 12.10.2011, (www.kanunum.com); Aynı yönde; Danıştay VDDGK., E. 2015/730, K. 2015/624, 16.09.2015.

³¹ Usuli Kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda uygulanması gerektiği yönünde görüşler: **Öztürk**, s. 1039-1042; **Özkan**, s. 45-46; **Candan**, s. 1150-1151; Ali

ğunlukta olmakla birlikte söz konusu ilkenin idari yargılama usulü ile bağdaşmayacağı, özellikle re'sen araştırma ilkesi kapsamında uygulama alanı bulamayacağı, uygulanması halinde başkaca sorunların ortaya çıkacağı gibi sebepler ileri sürülerek usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda uygulanmaması gerektiği yönünde yaklaşımlar da mevcuttur³². Ancak ifade edildiği üzere çoğunluk görüşü ve Danıştay uygulaması usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda uygulanması gerektiği yönünde bir yaklaşım sergilemektedir. Çoğunluk görüşünde genel itibarıyla usuli kazanılmış hak ilkesinin; yargılamanın makul sürede tamamlanmasına, yargı kararlarına karşı güvenin tesis edilmesine, hukuki güvenlik ilkesi ve alt başlıkları olan hukuki belirlilik, öngörülebilirlik ilkesine uygun bir yargılama gerçekleştirilmesine, usul ekonomisine uygun hareket edilmesine hizmet ettiği ifade edilmektedir³³. Usuli kazanılmış hak ilkesinin medeni yargılama hukukundaki uygulaması ile idari yargılama hukukundaki uygulaması karşılaştırıldığında, Danıştay uygulamasında ilkenin bozmadan sonra meydana gelen usuli kazanılmış hakkın birinci görünümü itibarıyla Yargıtay uygulamasına paralel bir nitelik taşıdığı söylenebilir³⁴. Danıştay söz konusu kavramı, Yargıtay kararlarına atıf yaparak ve Yargıtay'ın belirlemiş olduğu istisnaları da benimsemek suretiyle uygulamaktadır³⁵. Bu doğrultuda ilkenin iki yargılama hukukunda

D. **Ulusoy**, İdari Yargılama Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 241-242; Yahya **Zabunoğlu**, İdare Hukuku C. 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 722-723.

³² Bkz. **Kaplan**, s. 273-282; Mehmet Emin **Akgül**, "İdari Yargılama Usul Kanundaki Usuli Kazanılmış Hakkın Hukuk Devletinde Bir Yeri Var mıdır? İYUK MD. 50/4'ü İptal Etmeyen Anayasa Mahkemesi Kararının Eleştirisi", AHBVÜHFD, C. 26, S. 1, 2022, s. 316-323.

³³ Gürsel **Özkan**, "Danıştay Kararları Işığında İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak İlkesi", Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 2014, s. 33; **Öztürk**, s. 1041; **Ulusoy**, s. 241-242.

³⁴ **Kaplan**, s. 267-268.

³⁵ **Özkan**, s. 27; Danıştay İDDGK., E. 2006/149, K. 2009/3386, 24.12.2009: "...usuli kazanılmış hak ilkesinin Yargıtay'ın belirlediği istisnalarıyla birlikte ve idarenin yargısal denetiminin yerine getirilmesini sınırlandırmadan, idari yargılama usulünün özelliklerine uygun olmak ve genel kabul gören içtihat değişikliklerinin uygulanmasını engellemeyecek nitelikte olması kaydıyla idari yargıda da uygulanabileceği sonucuna varılmaktadır.", Aynı yönde bkz. Danıştay İDDGK., E. 2007/2694, K. 2010/1359, 07.10.2010, (www.lexpera.com).

da mutlak bir şekilde uygulanmadığı, uygulamada gerekli esnekliğin sağlandığı görülmektedir. Nitekim Danıştay usuli kazanılmış hak ilkesinin istisnalarını da sıklıkla uygulamaktadır. Bunlardan bazılarını sıralamak gerekirse; ilk inceleme konularından görev³⁶, süre³⁷ ve ehliyet³⁸, yeni bir içtihadı birleştirme kararı çıkmış olması³⁹, yeni bir kanuni düzenlemenin yapılmış olması veya kanun hükmünün değiştirilmesi⁴⁰, maddi hata⁴¹, Anayasa Mahkemesi'nin iptal ve ihlal kararları⁴², kamu düzenini ilgilendiren bir usul kuralının dikkate alınmaması⁴³.

B. İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak İlkesinin Kanuni Dayanağı

Usuli kazanılmış hak ilkesi, 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla İYUK' a getirilen 50/4. madde hükmü ile kanuni bir dayanağa kavuşmuştur⁴⁴. Hükme göre: "Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır." Söz konusu düzenleme, bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesi ile hiç temyiz incelemesine tabi tutulmamış kararların temyiz incelemesi arasında inceleme yöntemi bakımından bir farklılık öngörmektedir. Öngörülen bu farklılık söz konusu bu kanuni düzenleme öncesinde

³⁶ Danıştay 10. D., E. 2018/1927, K. 2018/2672, 19.09.2018, (www.kazanci.com).

³⁷ Danıştay 14. D., E. 2018/4179, K. 2018/6595, 13.11.2018, (www.kazanci.com).

³⁸ Danıştay İDDGK., E. 2007/2694, K. 2010/1359, 07.10.2010, (www.lexpera.com).

³⁹ Danıştay 4.D., E. 2012/2515, K. 2013/3293, 06.05.2013; Danıştay 4. D., E. 2019/6227, K. 2019/9136, 18.12.2019, (www.kazanci.com).

⁴⁰ Danıştay İDDGK., E. 2020/519, K. 2020/3648, 30.12.2020, (www.lexpera.com).

⁴¹ Danıştay 13. D., E. 2019/3831, K. 2020/2289, 28.09.2020, (www.lexpera.com).

⁴² Danıştay 7. D., E. 2005/3650, K. 2007/2141, 07.05.2007, (www.kazanci.com); Danıştay VDDGK., E. 2019/1820, K. 2020/260, 11.03.2020, (www.lexpera.com).

⁴³ Danıştay, 7. D., E. 2017/107, K. 2020/4446, 05.11.2020, (www.kanunum.com).

⁴⁴ **Ulusoy**, s. 242; **Akyılmaz/Sezginer/Kaya**, s. 1718; **Candan**, s. 1152; **Özkan**, s. 24; Usuli kazanılmış hak ilkesinin kanuni bir zorunluluk haline getirilmemesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. **Öztürk**, s. 1039-1040: "İdari yargıda da uygulamanın hukuk yargılama usulünde olduğu gibi yasal bir zorunluluktan ziyade içtihadı yolla benimsenmesi daha uygun bir çözüm olacak ve uygulamaya gereken esnekliği sağlayacaktır."

usuli kazanılmış hak ilkesi ile sağlanmaya çalışılmaktayken mevcut uygulamaya/ilkeye kanuni bir dayanak getirilmiştir.

Öte yandan usuli kazanılmış hakkın kanuni dayanağı olmadığı ve içtihatlarla kabul edildiği dönemde usuli kazanılmış hakka ilişkin istisnalar nasıl uygulanıyorsa, İYUK 50/4. madde hükmü getirildikten sonra da istisnaların aynı şekilde uygulanmaya devam edildiği görülmektedir⁴⁵. Dolayısıyla hüküm, usuli kazanılmış hak ilkesinin uygulanması bakımından büyük bir değişiklik meydana getirmemiş, sadece içtihatlarla uygulanagelen ilkeye kanuni bir dayanak getirmiştir. Ancak Danıştay'ın bazı kararlarında İYUK 50/4. madde hükmünün dikkate alınmadığı, hükmü uygulama alanı dışında bırakacak herhangi bir istisnaya da yer verilmediği görülmektedir⁴⁶. Bu kararlar dikkate alındığında hem usuli kazanılmış hak ilkesinin hem de ilkenin kanuni dayanağı olan İYUK 50/4. madde hükmünün uygulanışında henüz bir uygulama birliği oluşmadığı, ilkenin yeknesak bir şekilde uygulanmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

III. E. 2019/115 numaralı ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

İdari yargılama hukukunda usuli kazanılmış hak ilkesinin kanuni dayanağı teşkil eden İYUK 50/4. madde hükmü Danıştay 13. Dairesi tarafından itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi önüne taşınmıştır. Danıştay 13. Dairesi, bozma kararına uyularak dava konusu işlemin iptali yönünde verilen kararın temyiz incelemesi sırasında, bozma kararının maddi bir hataya dayandığını tespit etmiştir. Ancak söz konusu incelemeyi İYUK 50/4. madde hükmü gereğince bozma esasına uygunlukla sınırlı olarak gerçekleştirmesi gerektiği için hükmün Anayasaya aykırı olduğunu düşünerek iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

İtiraz gerekçesinde ise söz konusu hükmün usuli kazanılmış hak ilkesine ilişkin herhangi bir istisna öngörmediği, kuralın uygulanmasının idari yargı merciini, resen araştırmak ve ortaya çıkarmakla yükümlü olduğu maddi gerçeği görmezden gelmek durumunda bıraktığı, bu haliyle idari

⁴⁵ Bkz. Danıştay 13. D., E. 2019/3831, K. 2020/2289, 28.09.2020; Danıştay 3. D., E. 2019/17, K. 2020/4032, 22.10.2020; Danıştay VDDGK., E. 2019/1820, K. 2020/260, 11.03.2020, (www.kazancı.com).

⁴⁶ Bkz. Danıştay 14. D., E. 2018/4179, K. 2018/6595, 13.11.2018; Danıştay 12. D., E. 2018/6052, K. 2019/5960, 17.09.2019; Danıştay 12. D., E. 2018/1513, K. 2019/353, 09.05.2019; Danıştay 6. D., E. 2019/20983, K. 2020/191, 18.02.2020; Danıştay, 6. D., E. 2019/8705, K. 2020/3478, 10.03.2020; Danıştay 12. D., E. 2020/161, K. 2020/2239, 09.06.2020; Danıştay İDDGK., E. 2014/468, K. 2017/1454, 29.03.2017, (www.kazancı.com).

yargının işleviyle bağdaşmayan sonuçlar doğurduğu ve adil yargılanma hakkını engelleyici nitelikte olduğu belirtilerek hükmün Anayasa'nın 2, 13 ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi kararında, İYUK 50/4. madde hükmünün usuli kazanılmış hak ilkesinin kanuni dayanağı teşkil ettiğini belirtmiş ve bu ilkenin Danıştay uygulamasında ne şekilde yer aldığı hususunda genel açıklamalar yapmıştır. Yargıtay içtihatlarıyla usul hukukuna kazandırılan bu ilkenin idari yargılama hukukunda Danıştay içtihatlarıyla kabul edildiğini, kanuni dayanağı olmadığı dönemde de Danıştay tarafından uygulandığını belirtmiştir⁴⁷. Yüksek Mahkeme; ilkenin uygulanmasında kategorik ve şekilci yaklaşımdan kaçınıldığını, uyuşmazlıklardaki özel koşullar gözetilmek suretiyle ilkeye birtakım istisnalar getirildiğini belirterek söz konusu istisnalara yer vermiştir. İlkenin ve istisnalarının, Danıştay tarafından da Yargıtay kararlarına atıfla idari yargılama hukukunun özelliklerine uygun olarak uygulanmakta olduğu tespit edilmiştir⁴⁸.

Usuli kazanılmış hak ilkesinin Danıştay uygulamasında nasıl yer edindiğine ilişkin bu genel açıklamalardan sonra hükmün anlam ve kapsamına geçilmiştir. Bu kapsamda ise öncelikle söz konusu hüküm uygulama alanı bulabileceği durumlar tespit edilerek hükmün hangi durum ve koşullarda uygulanacağına ilişkin belirlemeler yapılmıştır.

A. İYUK 50/4. Madde Hükmünün Uygulanmasının Ön Koşulu: Kesin Bozma

Anayasa Mahkemesi, İYUK 50/4. madde hükmünde yer alan “bozma kararına uyularak verilen kararların” ifadesindeki uyulan bozma kararı bakımından bir ayrıma yer vermiştir. Başka bir ifadeyle, bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinin bozma esasına uygunluk yönünden gerçekleştirilebilmesi için söz konusu bozmanın belirli nitelikte olması gerektiğine işaret etmiştir. Bu kapsamda bozma kararlarını kendi içinde iki kategoriye ayırmıştır: Eksik inceleme ve araştırmaya dayalı bozma kararı- kesin bozma kararı.

Bu ayrım çerçevesinde İYUK 50/4. madde hükmünün uygulanabilmesi için uyulan bozma kararının kesin bozma niteliğinde olması gerektiği; zira eksik inceleme ve araştırmaya dayalı bozma kararlarında temyiz

⁴⁷ Paragraf 3.

⁴⁸ Paragraf 5.

edilen kararın hukuka uygunluğu noktasında kesin bir yargıda bulunulmadığı, bu tür bozma kararına uyulması halinde usuli kazanılmış hak doğmayacağı ifade edilmektedir. Dolayısıyla Danıştay'ın eksik inceleme ve araştırmaya dayalı bozma kararına uyulmasıyla verilen yeni kararın temyiz incelemesinde ilk bozma kararıyla bağlı olmasını gerektirecek bir durum bulunmadığı için bu bozma kararlarına uyulmasıyla temyiz merciini bağlayıcı bir usuli kazanılmış hak meydana gelmemektedir. Anayasa Mahkemesi, kesin bozma kararını ise temyiz merciinin, alt derece mahkemesinin nihai kararının hukuka uygunluğu hakkında kesin yargıda bulunduğu bozma olarak nitelendirmekte ve sadece bu nitelikteki bozma kararına uyulmasıyla usuli kazanılmış hak oluşacağını belirtmektedir⁴⁹.

Anayasa Mahkemesi kararında, usuli kazanılmış hakkın meydana gelmesi için aranan kesin bozma şartı, medeni yargılama hukukunda da görülmektedir. Nitekim Üstündağ, usuli kazanılmış hakkın ancak taraflardan biri lehine, diğeri aleyhine hüküm verilmesi zorunluluğu olduğu hallerde meydana geleceğini ifade etmiştir⁵⁰. Eksik inceleme ve araştırma sebebine dayalı bozma kararlarında ise taraflardan biri aleyhine, diğeri lehine bir hüküm verme durumu henüz ortaya çıkmadığı için bu bozma kararlarına uyulmasıyla usuli kazanılmış hak meydana gelmeyecektir.

Medeni yargılama hukukunda söz konusu husus bazı yazarlarca, uyulan bozma kararının niteliği kapsamında ele alınmakta ve bu kapsamda bozma kararları inceleme ve araştırmaya sevk niteliğindeki bozma kararları ve sınırlayıcı ve yol gösterici nitelikte bozma kararları olarak ayırma tabi tutulmaktadır⁵¹. Bu ayırma her ne kadar kesin bozma ifadesi açıkça yer almasa da sınırlayıcı ve yol gösterici bozmaya yüklenen anlam kesin bozmaya yüklenen anlam ile aynıdır.

⁴⁹ Paragraf 8.

⁵⁰ Üstündağ, s. 72, (dipnot 76): “Demek oluyor ki, bozma ilamına uyma üzerine usuli müstesep hak ancak taraflardan biri lehine ve diğeri aleyhine hüküm verilmesi zorunlu doğan hallerde teşekkül eder. Ancak her bozma ilamına uyma böyle bir mecburiyet tesis edemeyeceği için, bu durumlarda mücerret bozma ilamına uyma ile, müstesep hakkın vücut bulamayacağı da kabul edilmek gerekir. Bu son hallerde uymaya rağmen kimin yararına hüküm verilmek gerektiği hala belli değildir. Kısaca bu hallerde temyiz mahkemesi henüz işin esası hakkında kimin haksız olduğunu tayine yarayacak bir hukuki mütalaa beyan etmemiştir.”

⁵¹ Yavuz Alangoya/M. Kamil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s. 478; Akgündüz/Saltık, s. 168.

Usuli kazanılmış hak ile kesin bozma arasındaki bağlantı en açık şekilde Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) 373/6. madde ve maddenin gerekçesinde görülmektedir. Söz konusu madde, medeni yargılama hukukunda usuli kazanılmış hakkın uygulanışı ve özellikle temyiz merciinin usuli kazanılmış hak ile bağlı olup olmayacağı noktasında oldukça tartışılan bir maddedir⁵². 2013 yılından HMK' ya eklenen bu maddeye göre: “*Davanın esastan reddi veya kabulünü içeren bozmaya uyularak tesis olunan kararın önceki bozmayı ortadan kaldıracak şekilde yeniden bozulması üzerine alt mahkemece verilen kararın temyiz incelemesi, her hâlde Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca yapılır.*” Bu hüküm, davanın esastan reddi veya kabulünü içeren bir bozma kararına uyularak verilen kararın temyiz incelemesinde bu bozmayı ortadan kaldıracak şekilde yeniden bozulmasını engellemek, ilk bozma kararına uyulmasıyla meydana gelen usuli kazanılmış haklara riayet edilmesini sağlamak amacıyla bundan sonraki süreçte alt derece mahkemesi ne yönde karar verirse versin bu kararın temyiz incelemesinin Hukuk Genel Kurulu (HGK) tarafından usuli kazanılmış hak ilkesi gözetilerek gerçekleştirileceği amacına dayalı olarak getirilmiştir. Ayrıca birbiriyle çelişkili bozma kararı verilmesi sonrasında alt derece mahkemesinin yeni kararının söz konusu çelişkili bozma kararı veren Yargıtay dairesince değil de Hukuk Genel Kurulunca çözümlenmesi amacı güdüldüğü ifade edilmektedir⁵³.

İşte HGK tarafından bu incelemenin gerçekleştirilebilmesi için Yargıtay dairesi tarafından verilen çelişkili bozma kararlarının kesin bozma niteliğinde olması gerekmektedir. HMK 373/6'nın madde gerekçesinde de kesin bozma şu şekilde tanımlanmıştır: “*Kesin bozma*”, (...)*alt mahkemenin davanın kabulüne ilişkin hükmünün reddedilmesini yahut davanın reddine ilişkin hükmünün kabul edilmesini öngören bozmaları da içeren esasa ilişkin bir bozma çeşididir. Denetim mahkemesinin, aynı dava hakkında, verilerde değişme olmadan, birden fazla ve birbirine zıt kesin*

⁵² Söz konusu tartışmalar ve yaklaşımlar için bkz. İhsan E. **Postacıoğlu**/Sümer **Altay**, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s. 941-944; Hakan **Pekcanitez**, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Erozyon Süreci”, TBBD, C. 30, S. 133, 2017, s. 224-230; **Atalı**, s. 496-497; **Pekcanitez/Atalay/Özkes**, s. 503-504.

⁵³ **Pekcanitez/Atalay/Özkes**, s. 504.

*bozma kararı vermesi, başlı başına hukuk güvenliği sorununa işaret eder.*⁵⁴

Medeni yargılama hukukunda usuli kazanılmış hak ilkesiyle yakından ilişkili olan bu maddeye ve maddenin gerekçesine bakıldığında da usuli kazanılmış hakkın temyiz mercii bakımından bağlayıcı olması için öncelikle ortada temyiz merciiince verilen kesin bozma kararının bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla hem ele alınan Anayasa Mahkemesi Kararı hem de medeni yargılama hukukundaki bu hususlar göz önüne alındığında bozma kararna uyularak verilen kararların temyiz incelemesinde, bozma esasına bağlılık ancak söz konusu bozma kararının kesin bozma niteliğinde olması halinde geçerli olacaktır. Zira temyiz mercii, temyiz edilen karar hakkında kesin bir yargıda bulunmamış ve sadece tahkikata ilişkin belirli eksikliklere işaret ederek kararı bozmuşsa, bu halde ortada henüz temyiz merciiinin bağlı olacağı bir bozma esası mevcut değildir.

Bozma kararlarının niteliğine ilişkin yapılan bu ayrımların, İYUK 50/4. madde hükmünde açık bir şekilde belirtilmemesi bu konuda bir karşılık oluşturacak niteliktedir. Zira hükmün lafzından, bozma kararları arasında ayırım yapılmasını sağlayacak bir anlam ortaya çıkmamakta, hükmün tüm bozma kararları bakımından geçerli olduğu gibi bir anlam çıkmaktadır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi kesin bozma kararları bakımından bu hususu açıklığa kavuşturmuş gibi gözükse de Anayasa Mahkemesi kararında da eksik bırakılan hususlar görülmektedir. Dolayısıyla İYUK 50/4. madde bu haliyle eksik bir düzenlemedir. İYUK 50/4. madde hükmüne de HMK 373/6. madde metninde yer alan “*Davanın esastan reddi veya kabulünü içeren bozma*” veya “*kesin bozma*” ibaresinin konulması en azından hükmün uygulama alanı bulacağı durumların belirlenmesi konusunda daha isabetli bir tercih olabilirdi.

B. İYUK Geçici 8. Maddesinin Kuralın Uygulanması Bakımından Engel Oluşturup Oluşturmadığı

İYUK 50/4. madde hükmünün getirildiği aynı Kanunla İYUK’a Geçici 8. madde eklenmiştir. İYUK Geçici 8. maddenin ilgili kısmına göre: “*İvedi yargılama usulü hariç olmak üzere bu Kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin getirilen hükümler, 2576 sayılı Kanununun, bu Kanunla değişik 3 üncü maddesine göre kurulan bölge idare mahkemelerinin tüm*

⁵⁴ Bkz. Adalet Komisyonunun 01.04.2013 tarih ve 1/750 Esas; Karar No: 18 sayılı Raporu, Sıra Sayısı 444, s. 6.

yurtta göreve başlayacakları tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce verilmiş kararlar hakkında, kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanır.” Bu madde kapsamında İYUK 50/4. madde hükmünün uygulanması noktasında ortaya çıkan sorun, İYUK 50/4. madde hükmünün de bölge idare mahkemelerinin tüm yurtta göreve başlayacakları tarihten önce verilen kararlar bakımından da uygulanıp uygulanmayacağıdır. Nitekim Danıştay’ın bazı kararlarında İYUK Geçici 8. maddeyi ileri sürülerek İYUK 50/4. madde hükmünü uygulanmaktan kaçındığı görülmektedir⁵⁵.

Anayasa Mahkemesi ise İYUK 50/4. madde hükmünün, bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesi bakımından genel bir usul hükmü niteliği taşıdığını ifade etmiştir. Kuralın amacı ve niteliği gözetildiğinde söz konusu tarihten önce verilen kararlar ile bu tarihten sonra verilen kararlar arasında inceleme yöntemi bakımından böyle bir ayırım yapılmasını gerekli kılacak bir sebebin bulunmadığını ileri sürmüştür. Bu kapsamda kararlar arasında bu şekilde ayırım yapılmaması gerektiğini belirterek bu konudaki belirsizliği gidermiştir⁵⁶.

C. Kuralın Amaçsal Yorum Yöntemiyle Yorumlanması

Anayasa Mahkemesi kuralın lafzıyla birlikte amacının da gözetilmesi gerektiğini belirterek kuralı amaçsal yorum çerçevesinde ele almış ve bu çerçevede kuralda öngörülen düzenlemenin getirilme sebebinin ve koşullarının da göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu kapsamda Danıştay’ın geçmişteki olumsuz uygulamasına işaret edilerek, yargılama sürecinde maddi ve hukuki koşullarda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen belirli sebeplerle⁵⁷ bozma kararının aksi yö-

⁵⁵ Danıştay, 2. D., E. 2017/4448, K. 2018/3047, 07.05.2018, (www.kazanci.com); Danıştay 8. D., E. 2021/867, K. 2021/3058, 10.06.2021: “*Ne var ki; 2014 Yasa değişiklikleri ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 50. maddesinin 4. fıkrası ile bu müessese içtihadı olmaktan çıkıp, kanuni bir zemine kavuşturulmuş olup; bu hüküm 2577 sayılı Yasa'nın geçici 8. maddesi uyarınca 20/07/2016 tarihinden sonra verilen kararlar için uygulanacaktır.*”, (www.kanunum.com).

⁵⁶ Paragraf 9.

⁵⁷ Bu şekilde birbirinin aksi yönünden bozma kararları verilmesinin başlıca sebepleri şu şekilde sayılmıştır: “*heyet oluşumunun değişmesi, heyetin görüş değiştirmesi ya da aynı mevzuat hükmünü farklı şekilde yorumlaması*”.

nünde kararlar verilebildiği belirtilmiştir. Söz konusu uygulamanın ise davaların makul sürede tamamlanamamasına, yargı yerlerine olan güvenin zedelenmesine ve hukuki bir belirsizlik ortamının oluşmasına yol açtığı ifade edilmiştir⁵⁸. Dolayısıyla İYUK 50/4. madde hükmünün söz konusu bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak amacıyla getirildiği, hükmün bu amacı gerçekleştirirken de hukukun üstünlüğü ilkesini dışlamadığı, usuli kazanılmış hak ilkesinin istisnasız bir şekilde uygulanmasını öngörmediği belirtilerek kurala içtihat yoluyla istisnalar getirilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin kendi ifadeleriyle kurala yüklenen anlam şu şekildedir: *“Bu itibarla kural, mahkemece bozma kararına uyulmasıyla birlikte taraflardan biri lehine ortaya çıkan hukuki sonucun - söz konusu tarafın bu sonucun devam etmesi yönündeki beklentisinin korunmamasını haklı ve zorunlu kılacak bir sebep bulunmadığı sürece- temyiz merciince değiştirilememesini ifade etmektedir. Dolayısıyla kural, yargılama sürecinde maddi ve hukuki koşullarda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen heyet oluşumunun değişmesi, heyetin görüş değiştirilmesi ya da aynı mevzuat hükmünü farklı şekilde yorumlaması gibi nedenlerle bozma kararının aksi yönünde kararlar verilmesine engel teşkil etmektedir.”*⁵⁹

D. Kuralın Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

Anayasa Mahkemesi söz konusu kuralın, yargılamanın bir aşamasından sonra tarafların ileri sürdüğü veya resen tespit edilen hususların temyiz merciince hükme esas alınmasına engel teşkil edebilecek ve dolayısıyla yargılamanın belirli bir aşamasından sonra taraflardan birini diğerine göre zayıf duruma düşürebilecek nitelikte olması sebebiyle silahların eşitliği ilkesi kapsamında adil yargılanma hakkına bir sınırlama getirdiğini ifade etmiştir⁶⁰. Ancak söz konusu sınırlamanın Anayasanın 13. maddesine uygun bir sınırlama olduğu sonucuna vararak kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına hükmetmiştir.

⁵⁸ Doktrinde de Ulusoy, bu soruna temas ederek usuli kazanılmış hak ilkesinin bu sorunun giderilmesi için idari yargılama hukukunda uygulanması gerektiğini düşünmektedir. Bkz. **Ulusoy**, s. 241-242.

⁵⁹ Paragraf 12.

⁶⁰ Paragraf 17.

Bu sonuca varırken Yüksek Mahkeme, Anayasa'nın 2, 141 ve 142. maddelerine atıf yaparak kuralın; “*Hukuki istikrarı, belirlilik ve öngörülebilirliği sağlamak Yargı kararlarına olan güveni ve bu kararlardan doğan beklentileri korumak Davaların daha az giderle ve makul bir süre içinde kesin hükme bağlanmasını sağlamak suretiyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin gerekleri olan hukuki güvenliği ve kamu yararını gerçekleştirmek*” şeklindeki amaçlarına değinmiş ve bu amaçlar doğrultusunda sınırlamayı haklı kılan bir sebebin bulunduğu, sınırlamanın meşru bir amaca dayandığını ifade etmiştir. Ayrıca ölçülülük değerlendirilmesinde, hükmün söz konusu amaçları tekrar edilerek sınırlamanın elverişli ve gerekli olduğu, İYUK 50/4. madde hükmünün usuli kazanılmış hak ilkesinin uygulanması noktasında içtihat yoluyla istisna öngörülebilmesine engel teşkil etmediği için sınırlamanın taraflara orantısız bir külfet yüklediği ve sonuç olarak sınırlamanın ölçülü olduğu ifade edilmiştir.

IV. ANAYASA MAHKEMESİ KARARINA İLİŞKİN ELEŞTİRİ

A. Karşı Oy Görüşleri

Ele alınan Anayasa Mahkemesi kararının iki tane karşı oyu mevcuttur. Bu iki karşı oy da aynı gerekçelere dayanarak çoğunluk görüşüne katılmamışlardır. Kararın karşı oy görüşleri ile çoğunluk görüşü arasındaki görüş ayrılığı ise İYUK 50/4. madde hükmü ile adil yargılama hakkına getirilen sınırlamanın orantılı olup olmadığı noktasında ortaya çıkmaktadır.

Karşı oy görüşlerine göre; İYUK 50/4. madde hükmü, içtihat hukukunun esnekliğine sahip olmayan, açık ve mutlak dille düzenlenmiş bir kuraldır. Söz konusu hükümlerle bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinin bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılacağı hiçbir istisna öngörülmez, kesin bir şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla hükmün niteliği göz önüne alındığında bu hükme içtihat yoluyla istisnai durumlar getirilmesinin mümkün olmadığı ileri sürülmektedir. Zira bu iddia aynen şu gerekçeye dayandırılmaktadır: “*Kuralların lafzının belirsiz olmadığı durumlarda içtihat yoluyla anlam ve kapsamın değiştirilmesi söz konusu olamaz*”. Hükmün istisnasız bir şekilde uygulanmasının ise adil yargılanama hakkına getirdiği sınırlama açısından orantılı olmayacağı, taraflara orantısız bir külfet yükleyeceği ifade edilmektedir. İYUK 50/4. madde hükmünün mutlak bir şekilde uygulanması halinde ise ikinci karşı oy yazısında aynen şu ifadeler yer verilmiştir: “*Kural bu şekliyle,*

uyulan bozma kararından sonra ortaya çıkan ve çoğu kez yeniden yargılanma kurumuyla da çözülme imkanı bulunmayan hukuki nedenlerin gözardı edilmesini zorunlu kılmaktadır”.

B. Doktrindeki Görüşler

Doktrinde Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararını destekleyen görüşler olmasına rağmen⁶¹ hem somut karar özelinde hem de yorum ilkeleri çerçevesinde karşı oy görüşlerini destekleyici görüşler de mevcuttur⁶². Yorum ilkeleri kapsamında; “*kendiliğinden istisna olmaz, istisna konulmalıdır*”, “*istisna kaideyi koyan makam tarafından konulabilir*”, “*yorum yoluyla istisna üretilemez*” gibi ilkeler⁶³ ele alınan Anayasa Mahkemesi kararında varılan sonucun söz konusu yorum ilkelerine uygun olmadığını göstermekte ve karşı oy görüşlerinde ileri sürülen iddiaları desteklemektedir.

Doktrinde de Akgül, ele alınan Anayasa Mahkemesi kararını eleştirdiği makalesinde İYUK 50/4. madde hükmüne ilişkin yorum yoluyla istisnalar getirilebilmesini kabul etmemekte, kanun koyucunun öngörmediği bir istisnanın yorum yoluyla getirilemeyeceğini belirterek aksi halin, kanunun lafzından uzaklaşmaması ilkesine aykırı olacağını savunmaktadır. Yazar söz konusu Anayasa Mahkemesi kararının yorum ilkeleri kapsamında hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmektedir⁶⁴.

Usuli kazanılmış hak ilkesinin Anayasa Mahkemesi'nin de işaret ettiği amaçları gözetildiğinde söz konusu ilkenin mutlak bir şekilde olmamak kaydı ile idari yargılama hukukunda uygulanmasında fayda olduğu görülmektedir. Böyle olmakla birlikte, açık ve mutlak bir dille düzenlenmiş bulunan İYUK 50/4. madde hükmü kapsamında, usuli kazanılmış hakka getirilen çok sayıda ve sınırları net olmayan istisnaları genel yorum ilkeleri

⁶¹ Ulusoy, s. 242.

⁶² Bu hususta ayrıntılı eleştiri için bkz. Mehmet Emin Akgül, “‘İdari Yargılama Usul Kanundaki Usuli Kazanılmış Hakkın Hukuk Devletinde Bir Yeri Var Mıdır?’ İYUK MD. 50/4"ü İptal Etmeyen Anayasa Mahkemesi Kararının Eleştirisi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 26, S. 1, 2022; Yorum ilkeleri için bkz. Kemal Gözler, “Yorum İlkeleri”, Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Ankara, KHP ve TBB Ortak Yayını, 2013.

⁶³ Yorum ilkelerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Gözler, s. 43-56.

⁶⁴ Akgül, s. 323-324.

karşısında savunmak pek mümkün görünmemektedir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi bu sorunu amaçsal yorum yöntemiyle aşmış gözükse de yorum ilkeleri kapsamında bu sorunun pek de aşılamadığı görülmektedir. Yorum ilkeleri kapsamında aşılamayan bu sorunun İYUK 50/4. madde hükmünde örtülü boşluk bulunup bulunmadığının tespit edilmesi ile aşılabileceği düşünülmektedir.

Örtülü boşluğu gerçek boşluk içerisinde sayan Hâtemi'ye göre örtülü boşluk şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Örtülü boşluk: açık boşluk da örtülü boşluk da gerçek kanun boşluğu kavramının alt türüdür. Örtülü boşlukla açık boşluk arasında şu fark vardır: açık boşlukta karşılaştığımız somut olay için uygulanabilir bir kural yoktur. Örtülü boşluk durumunda ise; kanun bu somut olayda da uygulanabilecek kapsamında bir kural içermekle birlikte bu genel kuralı somut olayın özelliklerine göre sınırlayacak bir kural getirmeyi unutmuş gözükmektedir.*”⁶⁵

İYUK 50/4. madde hükmü de bozma kararına uyularak verilerek kararların temyiz incelemesine ilişkin genel bir düzenleme içermekle birlikte, bu incelemenin belirli durumlarda bozma esasından ayrılarak yapılması gerektiği yönündeki istisnai durumlara ilişkin bir ifadeye yer verilmiştir. Bu açıdan söz konusu hükümde örtülü boşluk bulunduğu zira bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinin ne yönde yapılacağına ilişkin genel bir kural olmakla birlikte bu kurala getirilmesi gereken istisnai durumlara ilişkin herhangi bir bilgiye İYUK 50/4. madde hükmü kapsamında yer verilmediği görülmektedir. Doktrindeki örtülü boşluk durumunda bu boşluğun amaca uygun sınırlama yöntemi ile istisna öngörülme-yen bir kurala istisna getirilebileceği ifade edilmektedir. Amaca uygun sınırlama yönteminde, getiriliş amacıyla karşılaştırıldığında çok kapsamlı kelime anlamına sahip düzenlemenin uygulama alanını, getiriliş amacına uygun bir şekilde sınırlandırmak gerekmektedir⁶⁶. Bu kapsamda İYUK 50/4. madde hükmünde de örtülü boşluk bulunduğu kabul

⁶⁵ Hüseyin **Hatemi**, *Medeni Hukuk'a Giriş*, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 99. Benzer tanım için bkz. Çiğdem **Kırca**, “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion)”, *AÜHFĐ*, C. 50, S. 1, 2001, s. 96: “*Örtülü boşluk durumunda, kanunda somut olaya uygulanması mümkün bir kuralın açıkça düzenlenmiş olduğu görülmektedir, ancak kanunun amacı ve ruhu esas alındığında, düzenleme somut olaya uygun değildir.*”

⁶⁶ **Kırca**, s. 99: “*Amaca uygun sınırlama (teleologische Reduktion veya Restriktion), kanunun amacı ile karşılaştırıldığında çok geniş kapsamlı, farklılaştırılmamış kelime anlamının, yorum yoluyla elde edilmiş düzenleme amacının (ratio legis'in) gerektirdiği uygulama alanına indirgenmesi veya bu alanla sınırlandırılmasıdır.*”

edildiği takdirde amaca uygun sınırlama yöntemine başvurulmak suretiyle kuralın uygulanması bakımından istisnai durumlar öngörülebileceği ve bu yolla kuralın sınırlandırılabilmesi ileri sürülebilir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yargıtay içtihatlarıyla geliştirilen ve medeni yargılama hukukunda sıklıkla uygulanan usuli kazanılmış hak ilkesi, Danıştay içtihatlarıyla kabul edilerek idari yargılama hukukunda da uygulanmaya başlanmıştır. İdari yargılama hukukunda uygulanmaya başladığından beri tartışılan bu ilke, bir süre kanuni dayanağı olmadan içtihatlarla uygulandıktan sonra 2014 tarihinde İYUK'a eklenen 50/4. madde hükmü ile kanuni bir dayanağa kavuşmuştur. Usuli kazanılmış hak ilkesine yönelik tartışmalar, ilkenin kanuni dayanağı olan İYUK 50/4. madde hükmü kapsamında da devam etmiştir. Söz konusu madde hükmünün mutlak bir dille düzenlenmiş olması, usuli kazanılmış hak ilkesinin uygulanışı bakımından birtakım belirsizliklere yol açmıştır. Ele alınan Anayasa Mahkemesi kararı ile İYUK 50/4. madde hükmünün ne şekilde uygulama alanı bulacağı ve nasıl yorumlanması gerektiği açıklığa kavuşturulmuştur.

Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararı, Danıştay uygulamasındaki mevcut içtihadı destekleyici bir nitelik taşımaktadır. Zira usuli kazanılmış hak ilkesi, içtihatlara dayalı olarak uygulandığı dönemde de kanuni bir dayanağa kavuştuktan sonra da mutlak bir şekilde uygulanmamış, ilkeye pek çok istisna getirilmiştir⁶⁷. Ancak İYUK 50/4. madde hükmünün mutlak bir dille düzenlenmiş olması, usuli kazanılmış hak ilkesine ilişkin içtihat döneminde rahatlıkla uygulanagelen istisnaların, söz konusu hükmün yürürlüğe girişinden sonra da uygulanıp uygulanmayacağı noktasında belirsizliğe yol açmıştır. Ele alınan Anayasa Mahkemesi kararında, hükmün usuli kazanılmış hak ilkesinin istisnalarının uygulanışı noktasında engel teşkil etmediği açıkça ifade edilmiştir⁶⁸. Dolayısıyla İYUK 50/4'ün, usuli

⁶⁷ Bkz. s. 10.

⁶⁸ Anayasa Mahkemesi Kararı Paragraf 28: “Dolayısıyla kural, yargı yerlerince usuli kazanılmış hak ilkesinin uygulanmasında hukuk devleti ve adil yargılanma hakkı ilkeleri gereğince içtihat yoluyla istisnai durumlar öngörülebilmesine engel teşkil etmemektedir. Aksi yönde bir kabulün hukuki güvenlik ilkesinin öz değil sadece şekil itibarıyla korunması anlamına geleceği gibi temel görevi adaleti tesis etmek olan yargı mercilerinin varlık sebebiyle de bağdaşmayacağı açıktır. Belirtilen hususlar dikkate alındığında sınırlama ile ilgililere orantısız bir külfet yüklenmediği anlaşılmaktadır.”.

kazanılmış hak ilkesinin istisnalarının uygulanması bakımından engel teşkil edip etmeyeceği yönündeki belirsizlik, Anayasa Mahkemesi tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi bu kararıyla İYUK 50/4. madde hükmünün hangi hallerde uygulanacağını belirlemiştir. Yüksek Mahkeme bozma kararlarını, eksik inceleme ve araştırmaya dayalı bozma kararı ve kesin bozma kararı ayrımına tabi tutmuştur. Bu ayrım neticesinde Danıştay'ın; alt derece mahkemesi kararının hukuka uygun olup olmadığı noktasında kesin bir yargıda bulunduğu bozma kararlarını “kesin bozma” olarak nitelendirmiştir. Bu kapsamda usuli kazanılmış hakkın sadece kesin bozma kararına uyulmasıyla meydana geleceğini ileri sürerek İYUK 50/4. madde hükmünün de sadece kesin bozma kararına uyularak verilen kararların temyiz incelemesinde geçerli olacağını ifade etmiştir.

Ele alınan Anayasa Mahkemesi Kararı ile birlikte açıklığa kavuşturulan bir diğer husus İYUK 50/4. madde hükmünün, aynı değişiklikle İYUK'a eklenen İYUK Geçici 8. madde kapsamında, bölge idare mahkemelerinin tüm yurttan göreve başlayacakları tarihten önce verilmiş kararlar bakımından uygulanıp uygulanmayacağıdır. Zira Danıştay bazı kararlarında İYUK 50/4. madde hükmünün sadece bölge idare mahkemelerinin tüm yurttan göreve başladıkları tarihten sonra verilen kararlar bakımından uygulanacağını ifade ederek bu tarihten önce verilen kararlarda İYUK 50/4. madde hükmünü uygulamaktan kaçınmıştır. Anayasa Mahkemesi ise İYUK 50/4. madde hükmünün genel bir usul hükmü niteliğinde olduğunu, herhangi bir tarihe bağlı olmaksızın bozma kararına uyularak verilen tüm kararların temyiz incelemesi sırasında geçerli olacağını belirterek bu yöndeki belirsizliği gidermiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu kararı, Danıştay kararlarında İYUK 50/4. madde hükmünün uygulanmasında bir uygulama birliği sağlanmasını nispeten kolaylaştırmıştır. Zira Yüksek Mahkemenin vermiş olduğu bu karardan sonra İYUK 50/4. madde hükmünün uygulandığı bazı Danıştay kararlarında, Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararına atıf yapılarak usuli kazanılmış hak ilkesinin istisnalarının tereddütsüz bir şekilde uygulandığı görülmektedir⁶⁹.

⁶⁹ İDDK., E. 2020/519, K. 2020/3648, 30.12.2020. Aynı yönde bkz. İDDK., E. 2020/617, K. 2020/1629, 28.09.2020; İDDK., E. 2020/1547, K. 2021/1182, 07.06.2021; İDDK., E. 2020/1543 K. 2021/1275, 23.06.2021; İDDK., E. 2020/771, K. 2020/1630,

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı ile birlikte İYUK 50/4. madde hükmünün uygulanabilmesi bakımından aşamalı bir yol izlenilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararı çerçevesinde İYUK 50/4. madde hükmünün uygulanabilmesi için;

- Temyiz edilen kararın, bozma kararına uyularak verilmiş bir karar mı yoksa ilk defa temyiz incelemesine tabi tutulacak bir karar mı olduğu tespit edilmelidir.

- Bozma kararına uyularak verilen bir karar olması halinde, uyulan bozma kararının “kesin bozma” mı yoksa “eksik inceleme ve araştırma sebebiyle verilen bozma” mı olduğu tespit edilmelidir.

- Kesin bozma kararına uyularak verilen bir karar olması halinde, somut uyuşmazlık bakımından usuli kazanılmış hak ilkesinin istisnalarının bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir.

- Herhangi bir istisnai durum söz konusu değilse, bu aşamalardan sonra İYUK 50/4. madde hükmü gereği söz konusu inceleme, bozma esasına uyulup uyulmadığı yönünden sınırlı olarak gerçekleştirilmelidir.

Bu aşamaların öngörülmesi ile usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılama hukukunda, bozmadan sonra gerçekleştirilen yargılamadaki dağılımı giderdiği ve bu yöndeki kararlar açısından yol gösterici olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Güzin/**Saltık**, Saadettin. “Usul Hukukunda Kazanılmış Hak”. TBBD. C. 2, S. 2, 1993, s. 165-177.

Akgül, Mehmet Emin. “İdari Yargılama Usul Kanundaki Usuli Kazanılmış Hakkın Hukuk Devletinde Bir Yeri Var Mıdır?’ İYUK MD. 50/4”ü İptal Etmeyen Anayasa Mahkemesi Kararının Eleştirisi”. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C. 26, S. 1, 2022, s. 311-345.

Akılmaz, Bahtiyar/**Sezginer**, Murat/**Kaya**, Cemil. Açıklamalı- İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku. Savaş Yayınevi, Ankara 2019.

Akyüz, Uzdem. “Temyiz Davaları ve Diğer İdari Davalardan Farklılıkları ile Sonuçları”. İdare Hukuku ve İdarî Yargı ile İlgili İncelemeler III, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 1986.

Alangoya, Yavuz/**Yıldırım**, M. Kamil/**Deren Yıldırım**, Nevhis. Medeni Usul Hukuku Esasları. 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2011.

Atalı, Murat. “Usuli Müktesep Hak Kavramı ve Bozma Kararının Bağlayıcılığı”. Yargıtay Dergisi. C. 44, S. 3, 2018, s. 457-502.

Bilge, Necip/**Önen**, Ergün. Medeni Yargılama Hukuku Dersleri. 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.

Candan, Turgut. Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu. 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Coşkun, Sabri/**Karyağdı**, Müjgân. İdari Yargılama Usulü- Örnek İçtihatlar Yorumlar. Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.

Çağlayan, Ramazan. İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları (Fransa-Türkiye: Mukayeseli Bir Deneme). Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.

Duran, Lütfi. “İdarî Yargı Adfileşti”. İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi. Sarıca'ya Armağan, S. 1-3, Y. 3, 1982, s. 53-83.

Eroğlu, Orhan. “Usuli Kazanılmış Hakkın Sınırlarının Belirlenmesinde Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme”. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. C. 5, S. 6, 2018, s. 163-184.

Gözler, Kemal. “Yorum İlkeleri”. Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması. Ankara, KHP ve TBB Ortak Yayını, 2013, (<http://www.anayasa.gen.tr/yorum-ilkeleri-kitaptan.pdf>).

Hatemi, Hüseyin. Medeni Hukuk'a Giriş. 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Kaplan, Gürsel. “İdari Yargılama Hukukunda Usulü Kazanılmış Hak”. Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi. C. VIII, S. 1- 2, 2004, s. 115-154.

Kırca, Çiğdem. “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion)”. AÜHFD. C. 50, S. 1, 2001, s. 91-120.

Kuru, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 5. 6. Baskı, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001.

Kuru, Baki. “Usûlî Müktesep Hak (Usûle İlişkin Kazanılmış Hak)”. Makaleler, Arıkan Yayınları, İstanbul 2006, s. 329-341.

Odyakmaz, Zehra. Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1993.

Özkan, Gürsel. “Danıştay Kararları Işığında İdari Yargılama Hukukunda Usuli Kazanılmış Hak İlkesi”. Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C. 2, S. 1, 2014, s. 11-48.

Öztürk, İlhami. “İdari Yargılama Hukukunda Temyiz İncelemesinin Usuli Kazanılmış Haklar Açısından Sınırlandırılması”. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C. 12, S. 1, 2008, s. 1027-1043.

Pekcanitez, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet. Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı. 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

Pekcanitez, Hakan. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Erozyon Süreci”. TBBD. C. 30, S. 133, Kasım 2017, s. 211-260.

Postacıoğlu, İhsan E./**Sümer**, Altay. Medeni Usul Hukuku Dersleri. 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.

Şavata Tanverdi, Ayşe Banu. “Medeni Usul Hukukunda Kazanılmış Haklar Özellikle Usuli Kazanılmış Haklar”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1993.

Tuluay, Metin. “Usule İlişkin Kazanılmış Hak”. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C. 2, S. 2, 1984, s. 61-67.

Ulusoy, Ali D. İdari Yargılama Hukuku. 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Üstündağ, Saim. Medeni Yargılama Hukuku C. I-II. 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 1989.

Zabunoğlu, Yahya. İdare Hukuku C. 2. Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

